

בע"ה
טהרת הלשון, שכבה צעירה
שיעור 1, מניחים יסודות, לשונות שונות
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

1. לשונות שונות

מניחים יסודות

שכבה צעירה

רציונאל:

מקור איסור רכילות ולשון הרע הוא בתורה (ויקרא י"ט, ט"ז): "לֹא תִלְךָ רֵכִיל בְּעַמֶּיךָ, לֹא תִעַמְדַּם עַל דָּם רֵעֶךָ אֲנִי ה'". מסביר בעל הספר חינוך (מצווה רל"ו): "רצון ה' שיהיה שלום בינינו, כי ה' חפץ בטובת הבריות אשר ברא וציוונו בזה כדי להיות שלום בינינו, כי הרכילות סיבה לריב ומצה..."

דיני התורה בנוגע לדיבור הם היסודות המביאים את בני האדם לחיים טובים בצוותא זה עם זה. הלכות שמירת הלשון הם הכלים להכשרתנו ביחסי אנוש. הם מלמדים אותנו כיצד להתייחס זה לזה בדרך הטובה ביותר, כיצד להימנע מלזרוע זרעי שנאה, כיצד לעקור מלבנו את הכעס, את המרירות ואת הקנאה, וכך להסיר מעם ישראל את המריבות, את הפגיעות ואת המחלוקות. תנאי הכרחי ובסיסי ליכולת להקפיד על שמירת הלשון, שהיא כדברי הגר"א "החמורה מכל העבירות, ושכרה – אי אפשר לשער..." היא קניית ידיעה בהגדרות ובהבחנות השונות של איסורי לשון הרע.

חשוב מאוד שתלמידינו יקנו ידיעה זו. עקב גילם הצעיר של התלמידים נגדיר את עיקרי האיסורים בצורה פשוטה עד כמה שאפשר ונביא בפניהם דוגמאות מחיי היום-יום כדי שיוכלו להישמר ולהקפיד על איסורי לשון הרע.

המטרות:

- התלמידים יבינו את ההגדרות של איסורי לשון הרע השונים.
- התלמידים יתרגלו וימיינו את המקרים השונים על פי ההגדרות שלמדו.
- התלמידים יבינו כיצד עליהם להתנהג באירועים שונים בחי היוםיום.

מבנה השיעור:

- פתיחה: המדרש על טְבִי (מליאה)
- שלב א': ארבעה סוגי לשונות (מליאה)
- שלב ב': ממיינים וממחזים (קבוצות)
- שלב ג': חידות על לשונות שונות (מליאה)
- סיום: "מי האיש החפץ חיים" (מליאה)

ההכנות הנדרשות:

- יש להביא ארבעה טושים צבעוניים לכתובה על הלוח.
- יש להכין / להגדיל את התמונות (נספח 1) כך שיהיו מתאימות לתלייה על הלוח.
- יש לצלם את כרטיסיות המקרים (נספח 2) כך שלכל ארבעה תלמידים תהיה כרטיסיה.

בע"ה
טהרת הלשון, שכבה צעירה
שיעור 1, מניחים יסודות, לשונות שונות
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

מהלך השיעור:

פתיחה: המדרש על טבי (מליאה)

- נספר את המדרש על טבי, עבדו של רבן שמעון בן גמליאל (ויקרא רבה ל"ג):

רבן שמעון בן גמליאל היה אחד הנשיאים בישראל. מבני בניו של הלל הזקן היה, וכמו סבו הלל היה גם הוא חכם גדול בתורת ה'. אנשים רבים למדו אצלו תורה ובהם טְבִי עבדו, שתמיד היה בקרבנו ולמד ממנו דברי חכמה.

פעם קרא רבי שמעון לטבי ואמר לו: "לך נא לשוק וקנה לי איזה מאכל טוב!" הלך טבי, קנה לשון של פרה והביא אותה לרבי שמעון.

"הנה", אמר. "הבאתי מאכל טוב".

"יפה", אמר רבי שמעון, "ועכשיו, לך נא עוד פעם וקנה לי מאכל רע וגרוע".

התפלא טבי מאוד, אבל שתק וחזר לשוק כמצוות רבו.

בדרך חשב: "מדוע ציווה עליי רבי שמעון לקנות לו מאכל רע? לשם מה נחוץ לו דבר כזה גרוע? בוודאי רוצה הוא ללמד אותי דבר חשוב. אבל מה הדבר הזה?"

חשב טבי וחשב ופתאום הבין! כאשר הגיע לשוק נכנס שוב לחנות הבשר, וקנה שם לשון נוספת! חזר טבי אל אדונו ומסר לו גם את הלשון השנייה שקנה.

שאל אותו רבי שמעון: "אמור לי טבי, מדוע עשית זאת? כאשר ביקשתי אותך לקנות לי מאכל טוב הבאת לשון, וכעת, כאשר ביקשתי ממך לקנות מאכל רע - שוב קנית לשון. האם הלשון גם טובה וגם רעה היא?"

"באמת כך הדבר!" ענה טבי. "כאשר הלשון טובה, אין דבר טוב ממנה! וכאשר היא רעה, אין דבר רע ממנה. אם מדברים בלשון דברי תורה ותפילה ומילים טובות ויפות לבני אדם - הרי הלשון טובה מאוד. ואם מדברים קללות ומילים קשות ומעליבות, שבני אדם מצטערים עליהן - הרי הלשון רעה מאוד".

שמח רבי שמעון בן גמליאל שטבי עבדו הבין מה שהיה עליו ללמוד בשוק, וסיפר את המעשה לתלמידיו, כדי שילמדו גם הם לשמור על לשונם ולדבר רק דברים טובים.

- נעשיר את התלמידים במידע נוסף על דמותו של טְבִי, שחכמים מספרים עליו שהיה עבד מיוחד:

- "וכשמת טבי עבדו – קבל עליו תנחומין. אמרו לו תלמידיו: "לא לימדתנו רבנו, שאין מקבלין תנחומין על העבדים!" אמר להם: "אין טבי עבדי כשאר כל העבדים, כשר היה" (משנה, ברכות ב', ז').
- במשנה (סוכה ב', א') מצאנו שרבי שמעון מספר לזקנים שטבי עבדו היה תלמיד חכם.
- נשווה בין לשון הבקר שאנו אוכלים ובין הלשון שבפינו שבה אנו מדברים ונשאל:
 - מתי לשון הבקר רעה? (כששתמשים בה שלא כפי הצורך)
 - מתי לשון הדיבור רעה? (כששתמשים בה שלא כפי הצורך)
 - מתי לשון הבקר טובה? (כששתמשים בה כפי הצורך)
 - מתי לשון הדיבור טובה? (כששתמשים בה כפי הצורך)
- נסכם את הדברים: טְבִי העבד התכוון לכך שכשמבשלים את הלשון (של הפרה) כפי הצורך היא מאכל טעים וערב לַחֵךְ כי היא רכה מאוד. אבל כשמבשלים אותה מעט מדי

בע"ה
טהרת הלשון, שכבה צעירה
שיעור 1, מניחים יסודות, לשונות שונות
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

ולא כפי הצורך - היא נעשית קשה, ואז היא מאכל גרוע מאוד. כך גם לשון הדיבור:
כשמתמשים בה כפי הצורך היא טובה, וכשמתמשים בה שלא כפי הצורך היא רעה.

שלב א': ארבעה סוגי לשונות (מליאה)

- נסביר שהיום אנחנו מתחילים בלימוד נושא חדש הקשור ב**לשון**. נבקש מהתלמידים להזכיר על אילו לשונות דיבר טבי. נכתוב על הלוח שתי כותרות: "לשון רעה" ו"לשון טובה".
- נקרא שוב את המשפט שאמר טבי: "כשהיא טובה - אין טובה ממנה, וכשהיא רעה - אין רעה ממנה".
- נשאל: מה פירוש המשפט? (תשובות לשאלה מצויות בהדרכה התורנית)
- נסכם את התשובות. נציין שכשם שיש מצווה להימנע מלדבר לשון הרע או לשמוע לשון הרע ויש בזה איסורים רבים, כך יש מצווה לגרום ולסייע שישמעו לשון טובה.
- נבקש דוגמאות ללשון טובה וללשון רעה ונרשום אותן על הלוח.

לשון רעה	לשון טובה
לשון הרע	לשון הטוב
הוצאת שם רע	שבח
רכילות	עידוד
הוצאת דיבה	ברכה
ניבול פה	תפילה
אבק לשון הרע	הודיה
	מחמאה
	לימוד תורה

- נסביר כי בלשון רעה יש כמה איסורים.
- נכתוב על הלוח בצבעים שונים את המושגים: לשון הרע, הוצאת שם רע, רכילות.
- נלמד כל מושג בנפרד ונכתוב מתחתיו את ההסבר ההלכתי שלו.
 - **לשון הרע** – המספר בגנות חברו אף על פי שאומר אמת.
 - **הוצאת שם רע** – המספר בגנות חברו דברי שקר.
- נכתוב מתחת לשתי הכותרות את החלק הראשון של ההגדרה (המספר בגנות חברו).
- נשאל: מה פירוש המילה "גנות"?
- נסביר שהכוונה לגנאי, למשהו רע. נבקש דוגמאות.
- נמשיך ונשאל: מי יודע מה ההבדל בין שני המקרים - בין "לשון הרע" ובין "הוצאת שם רע"?
- נלמד שבלשון הרע הכוונה לגנות שהיא אמת, ובהוצאת שם רע הכוונה לגנות שהיא שקר.
- נשאל שאלת העשרה: מה יותר חמור לדעתכם? מדוע?
- נלמד מושג נוסף:

בע"ה
טהרת הלשון, שכבה צעירה
שיעור 1, מניחים יסודות, לשונות שונות
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

- **רכילות** - טוען דברים והולך מזה לזה ואומר כך וכך שמעתי... אף על פי שהוא אמת.
- נשאל: מהן אותיות השורש של המילה רכילות? (רכ"ל)
- נסביר ש"רוכל" הוא מי שמעמיס סחורה, עובר ממקום למקום ומוכר אותה. כמו שהרוכל מעביר סחורה, יש אנשים שמעבירים ידיעות (על אחרים). הם הולכים מאדם לאדם ומספרים מה ששמעו על אחרים, ועל כן זה נקרא רכילות.
- נכתוב על הלוח את החלק הראשון של ההגדרה "טוען דברים והולך מזה לזה..."
- נמשיך ונשאל: האם מותר להגיד דבר רע שהוא אמת?
- נלמד את החלק השני של ההגדרה - רכילות אסורה גם בדברי אמת (ובוודאי בדברי שקר).
- נוסיף על הטבלה שעל הלוח את ההגדרות הנוספות שלמדנו כך שהטבלה תראה בצורה כזו:

לשון רעה	לשון טובה
לשון הרע - המספר בגנות חברו אף על פי שאומר אמת	לשון הטוב
הוצאת שם רע - המספר בגנות חברו דברי שקר	שבח
רכילות - טוען דברים והולך מזה לזה... אף על פי שהוא אמת	עידוד
הוצאת דיבה	ברכה
ניבול פה	תפילה
אבק לשון הרע	הודיה
	מחמאה
	לימוד תורה

- נראה לתלמידים את התמונות (נספח 1) ונבקש להתאים לכל תמונה את אחד המושגים.
- נדביק ליד טבלה את התמונות (כל תמונה ליד המושג המתאים לה).

שלב ב': ממיינים וממחיזים (קבוצות)

- נחלק לכל תלמיד כרטיס מקרה (נספח 2).
- נבקש מהתלמידים להתחלק לקבוצות על פי צבע הכרטיס שקיבלו. ישנם ארבעה כרטיסים מכל צבע.
- נכתוב על הלוח את המשימות שיש לבצע בקבוצה.

○ קראו את המקרים השונים והתאימו את המקרים למשגים שלמדנו. (לשון הרע, הוצאת שם רע, רכילות, לשון הטוב)
○ בחרו בכרטיסים שתוצו והמחיזו אותם למליצה.

- הערה למורה: כרטיסים מספר 1 הם לשון טובה.
- כרטיסים מספר 2 הם לשון הרע.
- כרטיסים מספר 3 הם מוציא שם רע.

בע"ה
טהרת הלשון, שכבה צעירה
שיעור 1, מניחים יסודות, לשונות שונות
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

כרטיסים מספר 4 הם רכילות.

שלב ג': חידות על לשונות שונות (מליאה)

- נערוך סבב בו כל קבוצה מציגה את תוכן הכרטיסים שבחרה.
- נחוד חידות על הכרטיסים שלא הומחזו.

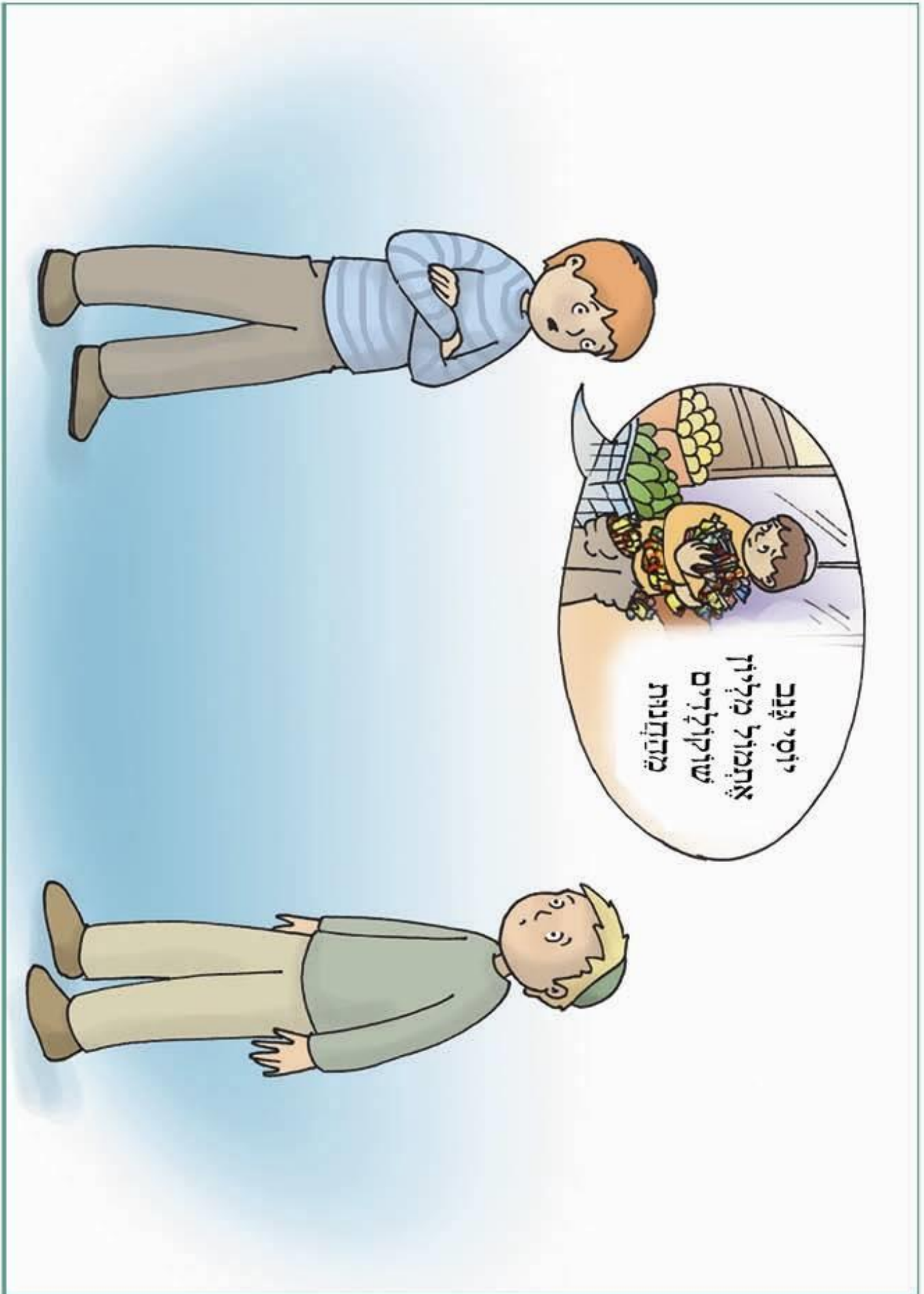
סיכום: מי האיש החפץ חיים (מליאה)

- נכתוב על הלוח את מילות הפסוקים:
"מי האיש החפץ חיים, אהב גמים לראות טוב? נצר לשונך מרע; וישפתיך מדבר מרמה. סור מרע, ויעשה טוב; בקש שלום ורדפהו" (תהלים ל"ד, י"ג-ט"ו)
- נסביר את משמעות המילים ונשיר עם התלמידים בצוותא.

נספח 1: ציורי לשונות שונות

מוציא שם רע - " יוסי גנב אתמול מליון שוקולדים מהחנות "

נספח 1: ציורי לשונות שונות

לשון הטוב - "שמעתי שעזרת לרחל, את נהדרת!"

"שמעתי שעזרת לרחל,
את נהדרת!"

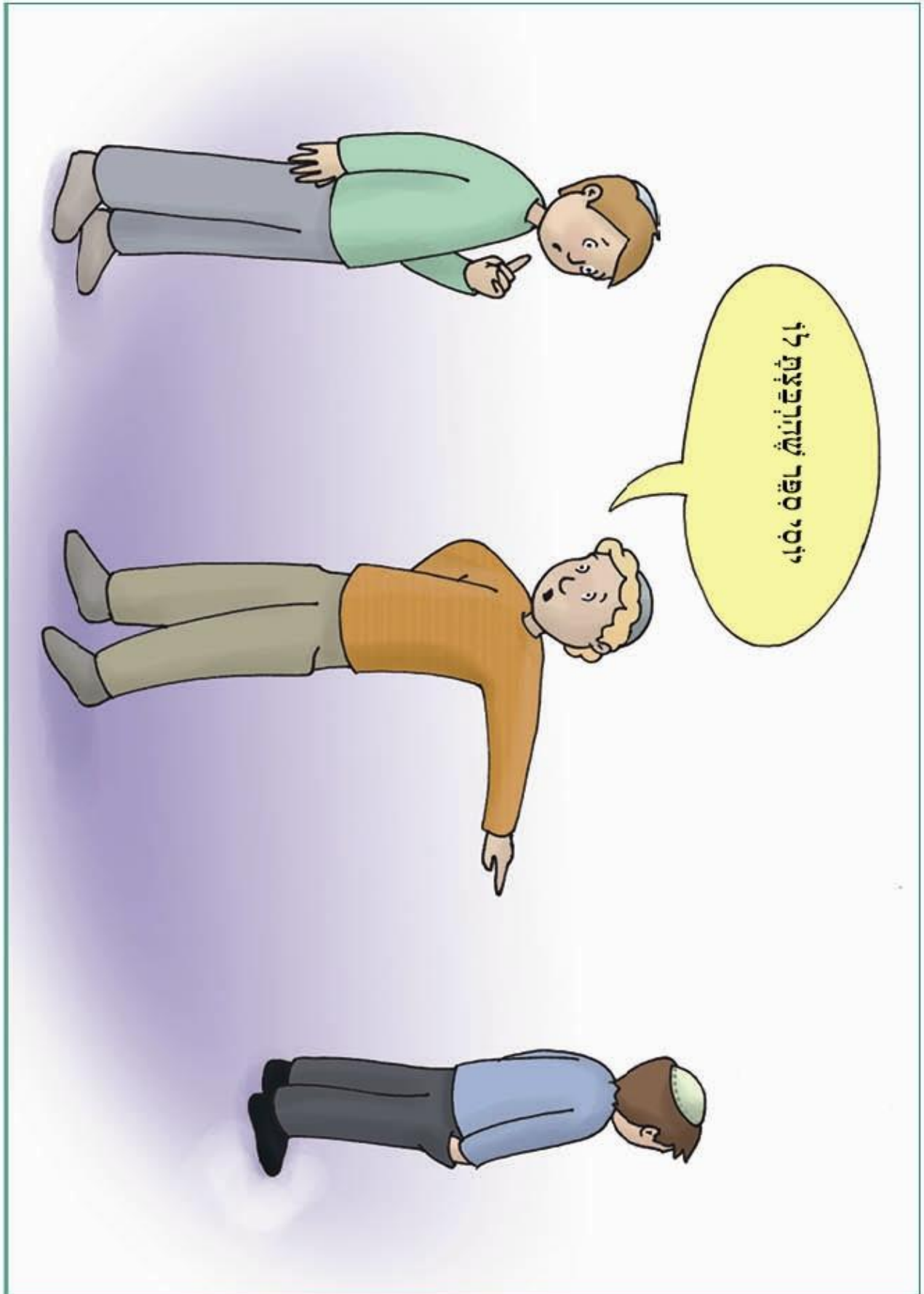
נספח 1: ציורי לשונות שונות

לשון הרע - "את יודעת, גלית שקרנית"

נספח 1: ציורי לשונות שונות

רכילות - "יוסי ספר שהרביצה לו"

נספח 2: כרטיסי מקרה

<p>2 ראיתי שיש לבת- אל פנים וספרתי זאת לייעלי.</p>	<p>1 כתבת ספור מדהים.</p>	<p>2 אתמול משה הרביץ לי, ספרתי זאת לדני.</p>	<p>1 עזרת לי מאד אתמול.</p>
<p>4 יצחק ספר לי שמושה קלל את נתנאל.</p>	<p>3 הרבעתי לאחותי, וכשהיא בכתה, צעקתי על אחי שהוא כל הזמן מרביץ.</p>	<p>4 שולה ספרה לרחל שאסתר ספרה עליה שנכשלה במבחן.</p>	<p>3 אבד לי הכסף שאמא נתנה לי, אינני יודע היכן הכסף. האשמתי את תמר שהוא גנב לי.</p>
<p>2 דביר פוצץ לי את הפדור, ספרתי על כך לאיתן.</p>	<p>1 אתה מאד חכם.</p>	<p>2 ספרתי ליוסי שמושה לקח ממונו מחק בלי שראה.</p>	<p>1 את לבושה יפה.</p>
<p>4 אחי אמר לאחותי שאני קרעתי לה את המחפרת.</p>	<p>3 אבד לי המחק, איני יודעת היכן הוא. התלוננתי למורה ששיכה גנבה לי אותו.</p>	<p>4 שושנה אמרה לאסתר שאתמול שרה צחקה עליה.</p>	<p>3 הפרעתי בשעור. כשהמורה העירה לי, המצאתי שיואל הוא המפריע.</p>